

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος-Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

**ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ (ΔΑΦ) :**

Μελέτη Περίπτωσης

**EXCHANGE INTERVENTION PROGRAMS OF VERBAL AND NONVERBAL
COMMUNICATION FOR CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDER (ASD) :**

(Case Study)

της

Τριανταφύλλου Αργυρούλας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ –Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος- Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή Επιτροπή:

1^η Επιβλέπουσα: Συριοπούλου – Δελλή Χριστίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΑΜΑΚ

2^{ος} Επιβλέπων: Ιωάννης Γαλαντόμος, Επίκουρος Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε –Δ.Π.Θ

3^η Επιβλέπουσα: Δρ. Ιφιγένεια Δόση, Διδάσκουσα βάσει του ΠΔ 407/80,

Τ.Ε.Φ –Δ.Π.Θ

Κομοτηνή/Αθήνα

2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η υποστήριξη παιδιών με αυτισμό για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και ικανοτήτων τους μπορεί να αποδειχθεί αρκετά δύσκολη υπόθεση (Nind, 2000). Αν και έχει προταθεί μια ποικιλία διαφορετικών επεμβατικών προσεγγίσεων (Mastrangelo, 2009), υπάρχει σήμερα ένα ευρύ φάσμα μελετών που πλαισιώνει τον τομέα γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων κατά την ανάπτυξη των παιδιών με ΔΑΦ, όπως μαρτυρά η βιβλιογραφία, παρουσιάζοντας τον θετικό ρόλο των εναλλακτικών προγραμμάτων επικοινωνίας. Ο σκοπός αυτής της μελέτης είναι η κατανόηση του ρόλου και η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας αυτών των προγραμμάτων παρέμβασης σε μαθητές με ΔΑΦ, όσον αφορά τον τομέα της γλωσσικής και μη γλωσσικής επικοινωνίας. Για να διερευνηθεί αυτό το ζήτημα, εξετάστηκε διεξοδικά η περίπτωση ενός μεμονωμένου μαθητή με αυτισμό, τόσο μέσω των παρατηρήσεων όσο και των αξιολογικών εργαλείων (ερωτηματολόγια και στάδια εφαρμογής PECS). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι δραστηριότητες μέσω του εναλλακτικού γλωσσικού προγράμματος, προσέφεραν στον μαθητή την ευκαιρία να εξασκήσει τις γλωσσικές και επικοινωνιακές του δεξιότητες, να ενισχύσει τις δεξιότητές του στην επικοινωνία, καθώς και να μάθει να εκφράζει και να προσδιορίζει τις ανάγκες του. Αν και τα ευρήματα δεν μπορούν να γενικευτούν (Thomas, 2011), δείχνουν ότι το PECS και άλλα εναλλακτικά προγράμματα παρέμβασης στη γλωσσική επικοινωνία, μπορούν να είναι σημαντικά εργαλεία για την ενίσχυση όλων των τομέων ανάπτυξης. Είναι αναγκαίο να διεξαχθεί μεγαλύτερη έρευνα πάνω στο θέμα καθώς και να γίνει συγκριτική μελέτη με δείγματα άλλων χωρών.

Λέξεις-Κλειδιά: εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας, διαταραχές αυτιστικού φάσματος, γλώσσα, επικοινωνία, παρεμβάσεις και αποτελεσματικότητα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ✚ Γενά, Α., (2002). Αυτισμός και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Αξιολόγηση, διάγνωση και Αντιμετώπιση , Αθήνα
- ✚ Γκονελά, Ε. (2006). Αυτισμός-Αίνιγμα και πραγματικότητα. Αθήνα: Οδυσσέας.
- ✚ Καλύβα, Ευ., (2005). Αυτισμός: Εκπαιδευτικές και Θεραπευτικές Προσεγγίσεις. Αθήνα: Παπαζήση
- ✚ Κοντάκος Π., (2002). Μη λεκτική επικοινωνία Σύγχρονες προσεγγίσεις. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- ✚ Κουρκούτας, Η. και ChartierJ-P (2008). Παιδιά και έφηβοι με ψυχοκοινωνικές και μαθησιακές διαταραχές. Στρατηγικές παρεμβάσεις. Αθήνα: ΤΟΠΟΣ.
- ✚ Κυπριωτάκη, Μ. Α., & Μαρκοδημητράκη, Μ. Ε. (2011). Μίμηση και αυτισμός: μια σύγχρονη θεωρητική προσέγγιση. *Ψυχολογία*, 18 (1), 54 – 72.
- ✚ Κωνστανταρέα, Μ. (2001). Παιδικός αυτισμός.
- ✚ Μανιφάβα, Α. & Κελέση, Μ. (2015). Αναπτυξιακές διαταραχές παιδιών με αυτισμό. Παρεμβάσεις της ομάδας των επαγγελματιών υγείας. *Το Βήμα του Ασκληπιού*, Vol. 14 (3), 173 – 187
- ✚ Σταμάτης Π., (2005). Παιδαγωγική μη λεκτική επικοινωνία. Αθήνα: Ατραπός-Περιβολάκι
- ✚ Στασινός, Δ. (2016). *Η Ειδική Εκπαίδευση 2020 plus* (αναθεωρημένη έκδοση). Αθήνα: Παπαζήσης.

- ✚ Συριοπούλου-Δελλή, Χ. (2005). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην Ειδική Αγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- ✚ Συριοπούλου-Δελλή, Χ., & Κάσιμος Χ., Δημήτριος (2013). *Επικοινωνία και εκπαίδευση ατόμων με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές/ Αυτισμό*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- ✚ Συριοπούλου-Δελλή, Χ., Παπαευσταθίου Ελπίς & Ζυγοπούλου Μαρία (2020). *Πρώιμη Παρέμβαση και συμβουλευτική της οικογένειας νηπίων και παιδιών με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού*. Αθήνα: Πολιτεία.
- ✚ Χίτογλου, Μ. (2000). *Αυτισμός - Ελπίδα*. Univercity Studio Press.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ

- ✚ Bondy A. S. & Frost L.A., (2002). *PECS Σύστημα Επικοινωνίας Μέσω Ανταλλαγής Εικόνων* (Εγχειρίδιο, δεύτερη έκδοση). Pyramid Educational Products
- ✚ Brown L. S., (2004). *Αυτισμός*. Αθήνα: Σαββάλας
- ✚ Casses, M. M., Paquette, K. R. (2016). *Standing Outside the Fire: Remaining Objective and Family-Based in Early Intervention*. *Education* 137 (2) 123-132.
- ✚ Collia-Faherty, C. (1999). *Κατανόηση του αυτισμού*. Στο C. Collia-Faherty, Β. Παπαγεωργίου & Ν. Παπαδοπούλου (επιμ.), *Αυτισμός: Ένας ύμνος στην επικοινωνία* (σελ. 15-65). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων
- ✚ Collia-Faherty, C. (2003). *Αυτισμός, Τι σημαίνει για μένα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- ✚ Grandin, Temple, Scariano (1995). *Διάγνωση: Αυτισμός*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- ✚ Gerber, S.J., Sharry, J., Streek A. (2016). *Parent training: effectiveness of the Parents Plus Early Years programme in community preschool settings*. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24 (4), 602-614, DOI: 10.1080/1350293X.2016.1189726
- ✚ Frith U., (1999). *Αυτισμός. Μετάφραση Καλομοίρης Γ*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- ✚ Harpe, F. (1998). Αυτισμός-Ψυχολογική Θεώρηση. Μτφ: Στασινός, Δ. Αθήνα: Gutenberg.
- ✚ Jordan, R. (2000). Η εκπαίδευση παιδιών και νεαρών ατόμων με αυτισμό. Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.
- ✚ Jordan, R. & Powell, S., (2000). Κατανόηση και Διδασκαλία των παιδιών με Αυτισμό. Αθήνα: Αναζητώντας τον μίτο της Αριάδνης, Ελληνική Εταιρία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων
- ✚ Quill K.A., (2000), Διδάσκοντας Αυτιστικά παιδιά. Μετάφραση Παγίδα Α, Αθήνα: Έλλην
- ✚ Schaffer, R., (1996), Η κοινωνικοποίηση του παιδιού κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- ✚ Wing, L., (1993). Διαταραχές του φάσματος του αυτισμού. London, The National Autistic Society
- ✚ Wing, L. (2000). Το αυτιστικό φάσμα: Ένας οδηγός για γονείς και επαγγελματίες. Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ✚ American Psychiatric Association (APA). (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders, (5th end). Washington, DC: Author.
- ✚ Bates, E., Benigni, L., Bretherton, L., Camaioni, L., & Volterra, V., (1977), From gesture to The first word: On cognitive and social prerequisites, In M. Lewis & L. Rosenblum (Eds), Interaction, conversation, and The development of Language (pp.247-307), New York, Wiley.
- ✚ Bloom L., Lahey M., (1978) Language development and language disorders. New York: Wiley
- ✚ Bondy, A., & Frost, L. (1985), PECS Manual, Pyramide Educational Products.

- ✚ Bruner, J., (1974/75), From communication to Language: A psychological perspective, *Cognition*, 3, 225-287.
- ✚ Carpenter, M., (1998), An evaluation of spontaneous speech and verbal imitation in children with autism after learning the PECS, PECS Manual, Pyramid Approach.
- ✚ Cashin, A. Sci, D., & Barker, P. (2009). The triad of impairment in autism revisited. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing: Official Publication of the Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses, Inc*, 189-93
- ✚ Dodge E., (2000), *The survival guide for school-based speech-language Pathologists*. Canada: Singular Publishing group.
- ✚ Fantz, R., L., (1961), The origin of form perception, *Scientific American*, 204, 66-72.
- ✚ Flack, R., (1996), *Autism: Curriculum Content and Need- The Development of Pragmatics*, School of Education, The University of Birmingham.
- ✚ Glennen, S. & DeCoste, D., (1997), *Handbook of Augmentative and Alternative Communication*. London: Edward INC.
- ✚ Grove N. & Walker M., (1984) *Communication before language*, RIS, II, MVDP Hutt, S. J., Hutt, C., Lenard, H. G., Bernuth, H. V., & Muntjewerff, W. J., (1968), Auditory responsivity in the human neonate, *Nature*, 218, 888-890.
- ✚ Grove N. & Walker M., (1990), *The Makaton Vocabulary: Using manual Signs and Graphic Symbols to Develop Interpersonal Communication*, AAC, 15-28.
- ✚ Happe, F. (1994). *Autism: an introduction to psychological theory*. London: UCL Press. 91
- ✚ Klin A., Sparrow S., de Bildt A., Cicchetti V, Cohen J., Volkmar R. (1999). A normed study of face recognition on autism and related disorders. *Journal of Autism and Development Disorders*, 29, 499-508.
- ✚ Liu, K., King, M. & Bearman P.S (2010). *Social influence and the autism epidemic*. National Intitute Public Access, 1387-1434.

- ✚ Magiati I., Howlin P., (2003), A pilot evaluation study of the PECS for children with autistic spectrum disorders, *The international Journal of Research and Practice Autism*, vol.7(3), pp297-320.
- ✚ Mamidala, M.P., Polinedi, A., P.K., Rajesh, N., Vallamkonda, O.R., Udani, V. & Rajesh, V. (2013) Prenatal perinatal and neonatal risk factors of Autism Spectrum Disorder: a comprehensive epidemiological assessment from India. *Research in Developmental Disabilities*, 3004-13.
- ✚ Piaget, J., & Inhelder, B., (1969), *The psychology of The child*, New York, Basic Books.
- ✚ Walker M, (1980), *Understanding MAKATON*, Special children 1,6
- ✚ Walker, Parsons, Cousins, Henderson, Carpeuter, (1984), *Symbols for MAKATON*, MVDP.
- ✚ Wing, L., (1976), *Early Childhood Autism*, Oxford, Pergamon Press.
- ✚ Zwaigenbaum, L., Bryson, S. & Garon, N. (2013). Early identification of autism spectrum disorders. *Behavioral Brain Research*, 133-146.